

4.10.2012

Dnr 3101/4/11

Beslutsfattare: Biträdande justitieombudsman Jussi Pajuoja

Föredragande: Referendarieråd Kaija Tanttinen-Laakkonen

SKOLHÄLSOVÅRDENS FÖRFARANDE I RASEBORGS STAD

1

KLAGOMÅLET

Föräldrarna kritiserar skolhälsovårdens förfarande i ett ärende som gäller deras barns sjukskrivning. Enligt klagomålet blev barnet sjukskriven i en vecka på grund av aggressivt beteende. Skolhälsovårdaren ringde pappan och sade att barnet var sjukskriven och ska hämtas från skolan. Föräldrarna klagar på att de inget visste, att läkarens identitet förblev oklar och att barnet inte träffade läkaren.

- - -

3

AVGÖRANDE

3.1

Händelseförloppet

På basis av skolhälsovårdarens utredning och barnets sjukjournal kan konstateras följande:

Nämnda dag var skolhälsovårdare och skolläkare på skolan för att göra granskningar för åttonde klassister. Specialklassens lärare kontaktade skolhälsovårdaren eftersom 9-åriga barn hade uppträtt aggressivt och försökt skada sin assistent. Barnet ville inte delta i aktiviteter. Situationen i klassen hade blivit ohållbar. På basis av lärarens redogörelse gjorde läkaren bedömningen att situationen behövde lugnas ner och att barnets situation var i behov av ny utredning inom barnpsykiatri. För detta "sjukskrev" läkaren barnet för en vecka och skrev en ny remiss till barnpsykiatriska polikliniken. Sjukskrivningen gjordes med intyget för barnets sjukdom.

Läkaren försökte nå barnets mamma för att berätta om situationen, men lyckades inte nå henne på grund av att numret han fått inte var i bruk. Skolhälsovårdaren lyckades sedan få kontakt med pappa om situationen. Barnet väntade på pappans ankomst på eftermiddagsvårdens enhet tillsammans med personal. Följande dag talade mamman med skolläkaren, barnpsykiatern och skolhälsovårdaren och ett möte hölls - - -.

3.2

Yttrande och utredning

- - - Förutom assistenter hade skolan ordnat med olika undervisningsarrangemang. Trots detta förekom det problem med aggressivitet mot vuxna och andra elever. Barnets beteende var sannolikt mer aggressivt än normalt eftersom hans erfarna speciallärare kände sig tvungen att kontakta skolhälsovården. Skolhälsovården kontaktas normalt inte vid incidenter i skolan.

Skolläkaren bedömde på basis av bakgrundsuppgifterna att situationen behövde lugnas ner och att barnets situation krävde att han inte skulle komma till skolan på en vecka. Han konstaterade att barnet var i behov av barnpsykiatrisk hjälp. Eftersom dylika avgöranden ska göras i samförstånd med vårdnadshavaren, försökte han få kontakt med barnets mamma utan att lyckas. Skolhälsovårdaren åtog sig att kontakta föräldrarna när läkaren måste avlägsna sig från skolan. I klagomålet är föräldrarna upprörda över att de inte har blivit hörda. Detta berodde på att telefonnumret som läkaren fick för kontaktande av mamman var felaktigt. Samtalet mellan läkaren och mamman hölls istället följande dag. Barnet fick den vård han var i behov av och hotet mot de andra elevernas och personalens säkerhet kunde minskas.

Förvaltningsöverläkare konstaterar i sitt yttrande att när ett barn insjuknar i skolan, informeras vårdnadshavaren om detta. Beroende på sjukdomens art och barnets ålder strävar skolan efter att sköta barnet tills vårdnadshavaren hämtar barnet. I mycket akuta fall kan skolans personal även följa eleven till sjukhus eller till en jourpunkt innan vårdnadshavarna har anlänt.

Enligt förvaltningsöverläkare finns det vid psykiska problem inga tydliga rekommendationer för när barnet kan/får vara i skolan och när barnet inte ska vara det. Eftersom konflikter och aggressivitet ofta beror på ohälsa och sjukdom, kan skolan inte enbart använda sig av disciplinära åtgärder som till exempel relegering. Det känns oskäligt att ett barn skulle behöva relegeras för en viss tid för att få befrielse från skolgången. Aggressiva barn måste på något sätt skyddas från ständiga dagliga konflikter som lätt eskalerar till en våldsspiral. Barnet självt mår inte bra av konfliktspiralen som de inte själva kan få slut på. Även personalen och de andra eleverna måste kunna skyddas i en dylik situation. Av hälsoskäl har läkare i svåra fall kunnat rekommendera ledighet från skolan i väntan på ytterligare åtgärder och/eller vård. Varken skolan eller hälsovården har dock fungerande verktyg för att ingripa i dylika situationer. Styrning och/eller rekommendationer för motsvarande situationer skulle hjälpa elevvården och skolhälsovården när situationerna blir akuta.

Förvaltningsöverläkare konstaterar att för barn existerar inte begreppet "sjukskrivning". Då ett barn insjuknar skriver en hälsovårdare eller läkare ett intyg åt en förälder för vård av sjukt barn. I dessa fall skrivs D-intyg åt föräldrarna. I det aktuella fallet skrev läkaren ett intyg för vård av sjukt barn.

Enligt förvaltningsöverläkare var det läkaren som i det beskrivna fallet tog avgörandet att det var dags att skrida till åtgärder. Att träffa patienten utan att vårdnadshavarna var närvarande kunde ha givit en del information, men en kort mottagning ger sällan all nödvändig information för att avgöra vårdbehovet. I fall med psykisk ohälsa borde avgörandet om vårdbehovet baseras på egna iakttagelser och en anamnes av patientens omgivning ger oftast avgörande information om patientens situation. Det bästa alternativet skulle ha varit att läkaren hade träffat barnet tillsammans med föräldrarna. Slutresultatet var att barnets vård och situation togs till ny prövning vilket var bättre än att låta situationen pågå oförändrad.

3.3

Rättslig bedömning

Tillämpade rättsregler

Enligt 6 § 3 mom. i Finlands grundlag ska barn bemötas som jämlika individer och de ska ha rätt till medinflytande enligt sin utvecklingsnivå i frågor som gäller dem själva. Enligt 19 § 3 mom. ska det allmänna, enligt vad som närmare bestäms genom lag, tillförsäkra var och en tillräckliga social-, hälsovårds- och sjukvårdstjänster samt främja befolkningens hälsa. Det allmänna ska också stödja familjerna och andra som svarar för omsorgen om barn så att de har möjligheter att trygga barnens välfärd och individuella uppväxt. Enligt 22 § ska det allmänna se till att de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna tillgodoses.

I folkhälsolagens (66/1972) 14 § 1 mom. 5 punkten, som gällde vid den aktuella tidpunkten, föreskrevs det att kommunens folkhälsoarbete skulle tillhandahålla skolhälsovård, till vilken hänförs att övervaka och främja hälsan och säkerheten inom skolsamfundet i de skolor och läroanstalter i kommunen som ger grundläggande utbildning, i samarbete med personalens företagshälsovård, att följa och främja elevernas hälsa, inklusive mun- och tandvård, att samarbeta med annan elevvårds- och undervisningspersonal samt specialundersökningar som är nödvändiga för konstaterande av hälsotillståndet.

Skolhälsovården är en del av elevvårdstjänsterna enligt 31 a § 2 mom. i lagen om grundläggande utbildning (628/1998).

I 16 § i hälso- och sjukvårdsvårdslagen (1326/2010) som trädde i kraft 1.5.2011 föreskrivs om kommunens skyldighet att ordna skolhälsovård.

I 15 § i lagen om yrkesutbildade personer inom hälso- och sjukvården, 559/1994) föreskrivs om hälso- och sjukvårdspersonalens yrkesetiska skyldigheter. Målet för yrkesutövningen i fråga om en yrkesutbildad person inom hälso- och sjukvården är enligt bestämmelsen att upprätthålla och främja hälsan, förebygga sjukdomar samt bota sjuka och lindra deras plågor. En yrkesutbildad person inom hälso- och sjukvården ska i sin yrkesutövning tillämpa allmänt godtagna och beprövade metoder enligt sin utbildning, som personen i fråga hela tiden ska försöka komplettera. I samband med yrkesutövningen ska en yrkesutbildad person inom hälso- och sjukvården opartiskt beakta den nytta och de eventuella olägenheter den medför för patienten. En yrkesutbildad person inom hälso- och sjukvården är skyldig att beakta vad som stadgas om patientens rättigheter. En yrkesutbildad person inom hälso- och sjukvården ska alltid hjälpa den som är i brådskande behov av vård.

Enligt 22 § i lagen om yrkesutbildade personer inom hälso- och sjukvården beslutar legitimerade läkare om medicinska undersökningar av en patient, ställer diagnos och beslutar om vården och behandlingen i samband därmed.

Enligt lagen om patientens ställning och rättigheter (785/1992, patientlagen) avses med hälso- och sjukvård sådana åtgärder för fastställande av patientens hälsotillstånd eller för återställande eller upprätthållande av hälsan som vidtas av yrkesutbildade personer inom hälso- och sjukvården eller som vidtas vid en verksamhetsenhet för hälso- och sjukvård (2 § 2 punkten).

Utgångspunkten för skolhälsovården, liksom över huvud taget när det gäller hälsovårdstjänster, är patientens individuella vårdbehov. Behovsprincipen framgår t.ex. av patientlagen. Enligt lagens 3 § har var och en utan diskriminering rätt till sådan hälso- och sjukvård av god kvalitet

som patientens hälsotillstånd förutsätter. Bedömningen av vårdbehovet utifrån patientens hälsotillstånd ska baseras på medicinskt godtagbara kriterier.

I patientlagens 5 § föreskrivs att en patient har rätt att få upplysningar om sitt hälsotillstånd, vårdens och behandlingens betydelse, olika vård- och behandlingsalternativ och deras verkningar samt om andra omständigheter som hänför sig till vården och behandlingen och som har betydelse då beslut fattas om hur patienten ska vårdas. Upplysningar ska dock inte ges mot patientens vilja eller om det är uppenbart att de skulle medföra allvarlig fara för patientens liv eller hälsa (1 mom.). En yrkesutbildad person inom hälso- och sjukvården ska ge upplysningar på ett sådant sätt att patienten i tillräcklig utsträckning förstår innebörden av dem (2 mom.).

Vården och behandlingen ska enligt patientlagens 6 § ges i samförstånd med patienten. Om patienten vägrar ta emot en viss vård eller behandling, ska den i mån av möjlighet och i samförstånd med honom ges på något annat sätt som är godtagbart från medicinsk synpunkt.

En minderårig patients åsikter om en vård- eller behandlingsåtgärd ska enligt patientlagens 7 § utredas, om det med beaktande av patientens ålder eller utveckling är möjligt. Vården av en minderårig patient ska ske i samförstånd med patienten, om patienten med beaktande av ålder eller utveckling kan fatta beslut om vården (1 mom.). Om en minderårig patient inte kan fatta beslut om vården, ska patienten vårdas i samråd med sin vårdnadshavare eller någon annan laglig företrädare (2 mom.).

En minderårig patient som med beaktande av ålder och utveckling kan fatta beslut om vården har enligt patientlagens 9 § 2 mom. rätt att förbjuda att uppgifter om patientens hälsotillstånd och vård ges till vårdnadshavaren eller någon annan laglig företrädare.

I de fall som avses i 7 § 2 mom. ska ovan i 5 § 1 och 2 mom. nämnda upplysningar ges till den minderåriga patientens vårdnadshavare eller någon annan laglig företrädare (9 § 3 mom.).

Slutsats

I 15 § i lagen om yrkesutbildade personer inom hälso- och sjukvården föreskrivs om yrkesetiska skyldigheter. En sådan skyldighet är att en yrkesutbildad person inom hälso- och sjukvården i sin yrkesutövning ska tillämpa allmänt godtagna och beprövade metoder enligt sin utbildning. Enligt min uppfattning är det förenligt med denna yrkesetiska skyldighet att en läkar diagnos och de handlingar som läkaren upprättar på basis av den, i det aktuella fallet ett läkarintyg och en remiss till fortsatt barnpsykiatrisk vård, i princip ska baseras på att läkaren undersöker patienten personligen och själv gör iakttagelser om patientens hälsotillstånd. Att läkaren ställer diagnos efter att ha undersökt patienten personligen och upprättar handlingar om patientens vård kan sålunda anses vara en sådan allmänt godtagen och beprövad metod som avses i 15 § i lagen om yrkesutbildade personer inom hälso- och sjukvården. Med denna metod tryggas enligt min uppfattning också patientens rätt att enligt patientlagens 3 § få hälso- och sjukvård av god kvalitet.

Förfarandet som tillämpades inom Raseborgs stads skolhälsovård var såtillvida felaktigt att skolläkaren skrev ut ett läkarintyg och en remiss till barnpsykiatriska polikliniken utan att undersöka barnet personligen. Skolläkaren baserade sitt vårdbeslut på vad barnets lärare berättat och inte på sina egna iakttagelser om barnets hälsotillstånd. Skolläkaren borde ha undersökt barnet personligen och borde då också ha beaktat vad som i patientlagens 7 § föreskrivs om skyldigheten att utreda den minderåriga patientens åsikt om saken och skyldigheten att

vårda denne i samförstånd med vårdnadshavarna, ifall den minderårige patienten inte kunde fatta beslut om vården.

4

ÅTGÄRDER

Jag meddelar Raseborgs stads hälsovårdscentral min uppfattning om att skolhälsovårdens förfarande var felaktigt på det sätt som framgår ovan av avsnitt 3.3. I detta syfte sänder jag förvaltningsöverläkare en kopia av mitt beslut.